

Κορωνοϊός και Εκκλησία

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Συνέντευξη του Σεβ. Μητροπολίτη Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου κ. Ἱεροθέου στους συνεργάτες τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Παρέμβασης» γιά τήν ἐπιδημία τοῦ κορωνοϊοῦ (covid-19)

1. Ἑρώτηση: Τί εἶναι ὁ κορωνοϊός (covid-19);

Ἀπάντηση: Εἶναι ἕνας ἴος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται, ὅπως οἱ περισσότεροι ἰοί, ἀπό RNA, καί χρησιμοποιεῖ τήν δομή, τόν πυρήνα καί τό DNA τῶν κυττάρων γιά νά λειτουργήσει.

Εἶναι γνωστόν ὅτι ἡ πληροφορία τοῦ γενετικοῦ ὕλικου ἀπό τό DNA, πού εἶναι στόν πυρήνα τοῦ κυττάρου, μεταφέρεται στό RNA, πού εἶναι στό κυτταρόπλασμα, καί ἐκεῖ μεταγράφεται σέ πρωτεΐνες. Αὕτη ἡ ἀντιγραφή, ἡ μεταγραφή καί ἡ μετάφραση εἶναι τό κεντρικό δόγμα τῆς βιολογίας.

Όμως, η αντίστροφη ροή της πληροφορίας από τό RNA στό DNA ανατρέπει αυτό τό κεντρικό δόγμα της βιολογίας. Για νά γίνη αντιληπτό αυτό, χρησιμοποιώ τήν εικόνα τοῦ αεροπειρατῆ, ὁποῖος δέν ἔχει δικό του αεροπλάνο, δέν ξέρεי νά ὀδηγῇ καί χρησιμοποιεῖ τά ὄργανα τοῦ αεροπλάνου καί τόν αεροπόρο, προκειμένου νά πετύχη τόν σκοπό του.

2. Ἑρώτηση: Γιατί τόσοσ φόβος για τόν κορωνοϊό;

Ἀπάντηση: Ὑπάρχουν πολλοί ιοί, ὅπως τοῦ AIDS, τῆς ἡπατίτιδος, τῆς γρίπης, τοῦ ἔμπολα, τοῦ σάρς κλπ., για τούς ὁποῖους ἡ ἐπιστήμη βρῆκε τόν τρόπο τῆς ἀντιμετωπίσεώς τους. Ὅταν στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ '90 ξέσπασε τό πρόβλημα μέ τόν ιό τοῦ AIDS, τότε πανικοβλήθηκε ἡ ἀνθρωπότητα, καί μάλιστα στήν Ἑλλάδα συγκροτήθηκε ἡ Ἐθνική Ἐπιτροπή Ἀντιμετωπίσεως τοῦ AIDS, ἡ ὁποία μετεξελίχθηκε στό ΚΕΕΛ (Κέντρο Ἐλέγχου Εἰδικῶν Λοιμώξεων), στίς ὁποῖες Ἐπιτροπές ἦμουν ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί παρακολουθοῦσα ὅλο τόν τρόπο τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν θεμάτων αὐτῶν πού ἔχουν σχέση μέ τίς μολύνσεις. Ἐγραψα μάλιστα καί ἕνα βιβλίο μέ τίτλο: «AIDS, ἕνας τρόπος ζωῆς».

Ὁ κορωνοϊός αἰφνιδίασε τήν Ἐπιστημονική Κοινότητα, ἡ ὁποία γρήγορα θά τόν ἀντιμετωπίσει ἐπιστημονικῶς. Ἔως τότε χρειάζεται προσοχή καί προσευχή.

3. Ἑρώτηση: Πῶς δικαιολογεῖτε ἐσεῖς τόν πανικό πού προῆλθε ἀπό τόν κορωνοϊό;

Ἀπάντηση: Πράγματι, ἐκτός ἀπό τόν κορωνοϊό, ὑπάρχει καί ὁ ιός τοῦ πανικοῦ, για τόν ὁποῖον κάνουν λόγο οἱ ἀνθρωπιστικές καί κοινωνικές ἐπιστῆμες καί ἡ ψυχολογία.

Ὁ πανικός ἐξηγεῖται ἀπό τά προηγούμενα πού εἶπα, ἀλλά συγχρόνως ἐρμηνεύεται καί ἀπό τόν φόβο τοῦ θανάτου. Ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τήν ζωή, θέλει νά ζήσει ὅσο τό δυνατόν περισσότερο καί φοβᾶται τόν θάνατο. Ἔτσι πρόκειται για τόν λεγόμενο πανικό τοῦ θανάτου. Αὐτό δέν συμβαίνει τώρα μέ τόν κορωνοϊό, ἀλλά πάντοτε ὅταν μάς πλησιάζει ὁ θάνατος μέ ποικίλους τρόπους.

Ὁ φόβος τοῦ θανάτου συνδέεται μέ κάθε ἀσθένεια, ἡ ὁποία προκαλεῖ τόν ἄνθρωπο καί τόν ὀδηγεῖ στά ὅρια τοῦ θανάτου. Ὁ Χάϊντεγκερ ἔχει τονίσει ὅτι ὁ ἄνθρωπος λειτουργεῖ μέ δύο τρόπους, πρῶτον μέ τόν λεγόμενο καθημερινό τρόπο, πού συνδέεται μέ τήν δύναμη, τήν ἐξουσία, τήν υγεία, τήν κοινωνική δραστηριότητα, καί δεύτερον μέ τόν λεγόμενο ὑπαρξιακό τρόπο, πού συνδέεται μέ τήν ἔλευση τῶν ἀσθενειῶν καί τήν προσέγγιση τοῦ θανάτου.

Όταν κάποιος εισάγεται μέσα στο νοσοκομείο, εξαιτίας κάποιας ασθένειας, άμέσως αρχίζουν τά υπαρξιακά έρωτήματα, όπως τό έρώτημα του νοήματος τής ζωής καί του νοήματος του θανάτου. Επίσης αρχίζουν νά λειτουργοῦν μέσα του διάφορες σκέψεις πού τόν βασανίζουν κυριολεκτικά, γιά τό ποιός εὐθύνεται γιά τήν κατάσταση στήν όποία έφθασε καί, έπομένως, τόν άπασχολοῦν έντονα οί λεγόμενες «όριακές στιγμές τής ζωής του», γιά τά όποία κάνει λόγο ή υπαρξιακή φιλοσοφία καί υπαρξιακή ψυχολογία. Γι' αυτό δέν πρέπει νά αντιμετωπίζουμε τόν άσθενή μόνον σωματικά, αλλά στήν όλότητά του.

4. Έρώτηση: Τί τελικά είναι ό θάνατος;

Απάντηση: Ό θάνατος δέν είναι άπλως αυτό πού συμβαίνει στό τέλος τής βιολογικής ζωής, αλλά είναι ή φθαρτότητα καί ή θνητότητα πού είναι έγγενείς μέσα στόν βιολογικό μας όργανισμό από τήν αρχή τής συλλήψεώς μας.

Η μοριακή βιολογία έχει άποδείξει ότι από τά 25.000 γονίδια πού έχει τό κύτταρο του ανθρώπου, από τήν πρώτη στιγμή τής γονιμοποίησης του ώαρίου, υπάρχουν καί τά γονίδια τής γηράνσεως (του θανάτου), πού βρίσκονται στό λεγόμενο μιτοχονδριακό DNA, πού είναι στό κυτταρόπλασμα, καί τά γονίδια των άσθενειών.

Έπομένως, από τήν πρώτη στιγμή τής συλλήψεως του ανθρώπου, πρίν διαφοροποιηθοῦν τά βλαστοκύτταρα, πρίν δημιουργηθοῦν οί ιστοί καί τά όργανα, πρίν σχηματισθῇ ό όργανισμός του έμβρύου, ήδη υπάρχουν τά γονίδια του θανάτου καί των άσθενειών. Αυτό σημαίνει ότι ό θάνατος είναι ένα «φορτίο» βιολογικό καί ψυχολογικό πού κουβαλάμε από τήν πρώτη στιγμή τής συλλήψεώς μας καί δημιουργεί τίς σταδιακές κρίσεις του θανάτου στήν ζωή μας.

5. Έρώτηση: Πώς πρέπει νά αντιμετωπίσουμε τό πρόβλημα του κορωνοϊού;

Απάντηση: Η άπάντηση πρέπει νά κινηθῇ σέ πολλά επίπεδα. Η Έπιστήμη κάνει τό χρέος της, καί θά έχουμε πιστεύω έλπιδοφόρες εξελίξεις στό θέμα αυτό. Η Πολιτεία μέ τά θεσμικά της όργανα προσπαθεῖ νά περιορίση τήν διασπορά του ίοϋ, γιατί τήν ενδιαφέρει ό άνθρωπος-πολίτης, καθώς επίσης τήν ενδιαφέρει καί τό πώς θά άντέξῃ τό σύστημα Υγείας σέ μιά τέτοια μεγάλη «πολεμική επίθεση», γιατί είναι πράγματι ένας έσωτερικός πόλεμος. Καί ό άνθρωπος-πολίτης πρέπει νά τό αντιμετωπίσῃ σέ ένα προσωπικό επίπεδο, δηλαδή πέρα από τήν πειθαρχία στίς αποφάσεις των υπευθύνων όργάνων, θά πρέπει νά σταθῇ μέ υπευθυνότητα πάνω στόν λεγόμενο πανικό του θανάτου.

Φυσικά, αυτήν τήν κρίσιμη ώρα θά πρέπει νά στεκόμαστε μέ σεβασμό καί τιμή

στούς ιατρούς και τό νοσηλευτικό προσωπικό πού ἐργάζονται μέ εὐθύνη, γνώση και γενναιότητα.

6. Ἑρώτηση: Καί πῶς ἀντιμετωπίζουμε τούς ἀσθενεῖς και γενικότερα τήν κοινωνία ἡ ὁποία ὑποφέρει ἀπό ὑπαρξιακά ἐρωτήματα;

Ἀπάντηση: Ἦδη ἔχω τονίσει ὅτι ἡ Πολιτεία μέ τά θεσμικά της ὄργανα λαμβάνει τίς ἀπαραίτητες ἀποφάσεις γιά τήν προφύλαξη τοῦ πληθυσμοῦ. Ὅμως αὐτό δέν εἶναι ἀρκετό, ἐπειδή ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι μιά μηχανή, ἔστω και ἔμψυχη μηχανή, ἀλλά εἶναι ἓνα ὄν πού τόν ἀπασχολεῖ τό νόημα τῆς ζωῆς και τό νόημα τῆς ὑπαρξης. Πολλές φορές διερωτᾶται, γιατί νά προφυλαχθῇ ἀπό μιά ἀσθένεια, ὅταν γι' αὐτόν δέν ἔχει νόημα ἡ ζωή. Τέτοια ἀντιμετώπιση ἐκφράζουν πολλές φορές οἱ ναρκομανεῖς, ὅταν τούς συνιστοῦμε νά προσέχουν και ἐκεῖνοι ἀπαντοῦν: «δέν θέλω νά προσέξω, γιατί γιά μένα δέν ἔχει νόημα ἡ ζωή».

Ἔτσι, δέν μπορεῖ κανεῖς νά ἀντιμετωπίζῃ τέτοιες καταστάσεις μόνον μέ μέτρα πού ἀναφέρονται στό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ὡσάν ὁ ἄνθρωπος νά εἶναι ἀπλῶς μιά βιολογική μηχανή, ἀλλά χρειάζεται και ἡ ψυχολογική και ἡ πνευματική ὑποστήριξη. Ἦδη γνωρίζουμε ὅτι ὅταν περνούσαμε σέ μεγάλη ἔνταση τήν οἰκονομική κρίση, πολλοί πολιτικοί και οἰκονομολόγοι ἔλεγαν ὅτι ἡ οἰκονομία θέλει και τήν ψυχολογία της γιά νά πάρῃ μπροστά. Καί ἐγώ ἐρωτῶ: ἐάν ἡ οἰκονομία θέλει τήν ψυχολογία της, ἡ ἀσθένεια δέν θέλει και αὐτή τήν ὑπαρξιακή ψυχολογία γιά νά ἀντιμετωπισθῇ;

Ὁ Βίκτωρ Φράνκλ ἔχει τονίσει ὅτι τόν ἄνθρωπο τόν ἀπασχολεῖ ἡ «τραγική τριάδα», δηλαδή ὁ πόνος, ἡ ἐνοχή και ὁ θάνατος. Ἐπομένως, πρέπει ὅλες οἱ μορφές τῆς ἐπιστήμης νά ἀσχοληθοῦν ἰδιαίτερα μέ τό πρόβλημα πού ἀνέκυψε ὥστε νά μή θεωρεῖται ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μόνον μιά βιολογική μηχανή.

7. Ἑρώτηση: Ποιά εἶναι ἡ ἀποψή σας γιά τήν ἀντίδραση τῆς Ἐκκλησίας στό πρόβλημα πού προέκυψε;

Ἀπάντηση: Νομίζω ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀντέδρασε και ἀντιδρᾷ μέ μεγάλη ψυχραιμία και αὐτό συνδέεται μέ τό ὅτι ἔχει μιά πολύ μεγάλη διαχρονική ἐμπειρία δύο χιλιάδων ἐτῶν, ἐνῶ τό Κράτος ἔχει μιά ἐμπειρία διακοσίων ἐτῶν.

Έτσι, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, καθώς ἐπίσης καί ἄλλες Ἐκκλησίες, ἀντέδρασαν μέ ὑπευθυνότητα καί σοβαρότητα, γιατί ἔχουν ὑπ' ὄψη τους τόν ἄνθρωπο ὡς κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀναμφισβήτητα βιολογικές ἀνάγκες, ἀλλά ἔχει κυρίως καί προπαντός ψυχολογικές καί πνευματικές ἀνάγκες καί μέσα ἀπό αὐτές ἀντιμετωπίζονται ὅλα τά ζητήματα.

8. Ἑρώτηση: Ποιά εἶναι αὐτή ἡ διαχρονική πείρα τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν ὁποία μιλάτε;

Ἀπάντηση: Ὅπως γνωρίζετε μέσα στήν διάρκεια τῶν αἰώνων ἐμφανίσθηκαν πολλές ἀσθένειες, ἐνῶ ἡ ἐπιστήμη δέν ἦταν τόσο ἀνεπτυγμένη, ὅσο εἶναι σήμερα. Ἐτσι, ἡ Ἐκκλησία πάντοτε ἐλάμβανε τά ἀπαραίτητα μέτρα καί γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν, ἀλλά καί γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν πνευματικῶν καί αἰώνιων ἀναγκῶν τοῦ κάθε ἀνθρώπου.

Νά πάρω ὡς παράδειγμα τήν ἀσθένεια τῆς λέπρας. Ἦταν μιά φοβερή ἀσθένεια, ἡ ὁποία γιά αἰῶνες ἦταν ἀθεράπευτη καί μεταδοτική καί ἀπομάκρυναν τούς ἀσθενεῖς ἀπό τήν κοινωνία καί τούς ἔθεταν σέ «κοινωνική καραντίνα».

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἔδειχναν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον γιά τήν ἀντιμετώπιση τῆς ἀσθένειας, ἀλλά καί γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἀσθενῶν πού ἔπασχαν ἀπό αὐτήν καί ἔδειχναν ἰδιαίτερη ἀγάπη γι' αὐτούς. Νά θυμίσω τόν Μ. Βασίλειο, ὁ ὁποῖος στήν Βασιλειάδα εἶχε ἕναν χῶρο γιά τούς λεπρούς, ὅταν ἡ λέπρα ἐθεωρεῖτο μεταδοτική καί ὁ ἴδιος ἀσπαζόταν τούς λεπρούς, γιά νά τούς δείξη τήν ἀγάπη του.

Θεωρῶ ὅτι πέρα ἀπό τόν κορωνοϊό καί ὁποιοδήποτε ἰό ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος μέ τά ὑπαρξιακά καί πνευματικά προβλήματά του καί τίς αἰώνιες ἀναζητήσεις του, καί γι' αὐτό μέ ἐνοχλεῖ ὁ ἰός τοῦ κοινωνικοῦ ρατσισμοῦ καί ὁ ἰός τοῦ πανικοῦ.

Ὁ Κάρλ Γιάσπερς ἔχει τονίσει ὅτι γενικά ὁ ἄνθρωπος, καί ἰδιαίτερα οἱ ἄρρωστοι, ἔχουν ἀνάγκη ἀπό τήν «ὑπαρξιακή ἐπικοινωνία».

9. Ἑρώτηση: Τελευταῖα ἐγίνε πολύ μέγάλος λόγος γιά τό θέμα τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν καί κυρίως τῆς μεταλήψεως τῆς θείας Κοινωνίας. Ποιά εἶναι ἡ ἀποψή σας;

Ἀπάντηση: Κατ' ἀρχάς θέλω νά πῶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία λειτούργησε καί λειτουργεῖ συντεταγμένα. Ἔχουμε «ἐκκλησιαστική ἡγεσία» πού εἶναι ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ.

Ἱερωνύμου, ἡ ὁποία νομίζω ἀντιμετωπίζει τό θέμα μέ ὑπευθυνότητα καί σοβαρότητα. Αὐτήν πρέπει νά ἀκοῦμε κυρίως ἐμεῖς οἱ Ἐπίσκοποι καί Κληρικοί καί νά μὴν προτρέχουμε ἢ νά διαφοροποιούμαστε ἀπὸ αὐτήν, γιατί ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι ἓνα ἀσύντακτο σῶμα, ἔχει ὄργανα πού ἀποφαίνονται γιὰ τὰ ἀναφυόμενα θέματα.

Εἶπα προηγουμένως ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει μιά μεγάλη διαχρονική πείρα δύο χιλιάδων ἐτῶν στὴν ἀντιμετώπιση τέτοιων ζητημάτων. Ἔτσι, συνέστησε νά ἀκοῦμε τοὺς εἰδικούς καί τὰ θεσμικά ὄργανα τῆς Πολιτείας πού χειρίζονται τό θέμα αὐτό, ἀπεφάσισε τὴν ἀναστολή τῆς ποιμαντικῆς δραστηριότητάς της, συμβούλευσε γιὰ τὸν περιορισμὸ τῶν ἡλικιωμένων καί τῶν εὐπαθῶν ὁμάδων στὰ σπίτια τους, ἀλλὰ μέ διαφόρους τρόπους ἀφήνει ἀνοικτὸ τό παράθυρο τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων μέ τὸν Θεό.

Ὅπως χρειάζεται ἐξαερισμὸς τῶν σπιτιῶν μας, δηλαδή νά ἀνοίγουμε τὰ παράθυρα γιὰ νά ἀνανεώνεται ὁ ἀέρας καί νά εἰσέρχεται ὁ ἥλιος, ἔτσι καί ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἓνα παράθυρο στὴν ζωὴ μας, πού ἀνανεώνει τὸν μολυσμένο ἀέρα, μᾶς κάνει νά βλέπουμε πιὸ μακριὰ καί νά εἰσέρχεται ἓνας ἄλλος ἥλιος στὴν ζωὴ μας, πού θὰ σκοτῶνῃ τὰ πνευματικά μικρόβια καί τοὺς πνευματικούς ἰούς.

Ὡς πρὸς τὴν θεία Κοινωνία καί πάλι ἡ Ἐκκλησία ἔχει μιά μεγάλη διαχρονική πείρα. Ὅπως στὰ ἐπιστημονικά θέματα τονίζεται ἡ μεγάλη ἀξία τῆς βιβλιογραφίας γιὰ ἀντιμετώπισή τους, ἔτσι καί ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὴν δική της «βιβλιογραφία», πού λέει πῶς μέ τὴν θεία Κοινωνία προσφέρεται ὁ Χριστὸς πού εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ καί θεραπεύει τίς πνευματικές ἀσθένειες τῶν ἀνθρώπων, μερικές φορές καί τίς σωματικές ἀσθένειες. Δέν μπορεῖ κανεὶς νά ἐξαναγκάσῃ τὴν Ἐκκλησία νά ἀρνηθῇ τὴν ταυτότητά της.

10. Ἑρώτηση: Πῶς βλέπετε τὴν ἄποψη μερικῶν νά συστήσῃ ἡ Ἐκκλησία νά μὴν προσέρχονται στὴν θεία Κοινωνία ἀπὸ τὸν φόβο τῆς μεταδόσεως τοῦ κορωνοϊοῦ;

Ἀπάντηση: Ἡ Ἐκκλησία πάντοτε συνιστᾷ σέ αὐτοὺς πού θέλουν νά κοινωνήσουν νά τὸ κάνουν μέ τίς προϋποθέσεις, πού φαίνονται στὴν προτροπή: «μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καί ἀγάπης προσέλθετε». Τίποτε δέν γίνεται ἀπροϋπόθετα στὴν Ἐκκλησία. Ἐγὼ προσωπικά ἔβλεπα ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια πολλοὶ κοινωνοῦσαν χωρὶς νά τηροῦνται οἱ κατάλληλες προϋποθέσεις, πού εἶναι ἡ μετάνοια, ἡ ἐξομολόγησις, ἡ νηστεία, καί αὐτὸ μέ στενοχωροῦσε. Ἐπομένως, προτρέπω τοὺς Χριστιανούς νά μὴ κοινωνοῦν χωρὶς τίς ἀπαραίτητες ἐκκλησιολογικὲς προϋποθέσεις.

Πάντως, ὅπως εἶπα προηγουμένως, οἱ Ἱερεῖς κοινωνοῦν τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς

ἄρρώστους χωρίς νά σκέφτονται ὅτι μεταδίδουν ἀσθένειες στούς κοινωνοῦντες ἢ ὅτι οἱ ἴδιοι θά προσλάβουν κάποιες ἀσθένειες ἀπό τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Τρανταχτό παράδειγμα εἶναι οἱ Ἱεροί Ναοί στά Νοσοκομεῖα, στούς ὁποίους Ναούς προσέρχονται ὑγιεῖς καί ἄρρωστοι καί ὅλοι κοινωνοῦν ἀπό τό ἴδιο Σῶμα καί Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, παρά τούς ποικίλους ἰούς καί τά διάφορα μικρόβια πού κυκλοφοροῦν.

Τό ἴδιο παρατηροῦμε, ὅτι αὐτό πού μέχρι τώρα ὅλοι ἐπαινοῦσαν, ὅτι οἱ Ἱερεῖς ἐργάζονταν ποιμαντικά καί κοινωνοῦσαν στά σανατόρια καί στά νοσοκομεῖα τῶν λοιμωδῶν νόσων καί ἄλλων χώρων, ὅπως στήν Σπιναλόγκα. Δέν καταλαβαίνω τί ἔχει ἀλλάξει ἀπό τότε μέχρι σήμερα.

11. Ἑρώτηση: Ὑπάρχουν μερικοί πού ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ φοβία ὡς πρὸς τήν θεία Κοινωνία δέν ἔχει σχέση μέ τήν πίστη ἢ τήν ἀπιστία τῶν Χριστιανῶν. Τί λέτε γι' αὐτό;

Ἀπάντηση: Ὅλα τά θέματα τῆς ζωῆς μας καί ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο τά ἀντιμετωπίζουμε ἔχουν σχέση μέ τήν πίστη καί ὅλα δείχνουν κατά πόσον κανεῖς πιστεύει πραγματικά στόν Θεό. Ἡ ἀγάπη συνδέεται ἀναπόσπαστα μέ τήν πίστη, δηλαδή δέν ἐννοεῖται ἀγάπη χωρίς τήν πίστη οὔτε καί πίστη χωρίς τήν ἀγάπη. Ὅμως ἡ Ἐκκλησία ἀντιμετωπίζει ὅλα τά θέματα ποιμαντικά, ἀσκεῖ εἴτε τήν ἀκρίβεια εἴτε τήν οἰκονομία καί, ὅπωςδήποτε, ἡ μετάνοια εἶναι στοιχεῖο ὀρθοδόξου ἥθους.

12. Ἑρώτηση: Ποιά εἶναι ἡ τελική σας ἄποψη γιά τό θέμα πού ἀνέκυψε;

Ἀπάντηση: Νομίζω χρειάζεται ψυχραιμία, νηφαλιότητα καί σοβαρότητα, καί ὅλα θά βροῦν τόν δρόμο τους. Ὁ ἰός τοῦ πανικοῦ καί ὁ λεγόμενος «παρανοϊός» εἶναι χειρότεροι ἀπό τόν κορωνοϊό. Ἡ Ἱερά Σύνοδος θά λαμβάνη τίς κατάλληλες ἀποφάσεις ἀνάλογα μέ τήν ἐξέλιξη τοῦ θέματος, ἀλλά, πέρα ἀπό τίς ἀπαραίτητες προφυλάξεις, χρειαζόμαστε πίστη στήν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ.